

דף קיח.

אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג, ר"מ וכו'.

א] בענין טעמא דינשאו לר' יהודה ור"ש.

- א. הנה ב' צרות שבאו לב"ד ואחת אומרת 'מת בעלי' ואחת אומרת 'נהרג בעלי' ונמצא דשניהם אומרות דמת אבל מכחישות זל"ז באופן המיתה, נחלקו במתני' בדינו, דר"מ אומר דלא ינשאו דהרי מכחישות זו את זו [ומהני גם הכחשת צרה להחמיר לאסור צרתה מלהנשא]. ור' יהודה ור"ש חולקין דינשאו הואיל דשניהם מודו דאינו קיים.
- ב. ויש ב' אופנים לפרש טעמא דר' יהודה ור"ש מ"ט שניהם מותרות, האם משום דכל אחת אומרת מת בעלי וכיון דאין צרה נאמנת להכחיש צרתה הרי כל אחת נשאת עפ"י עדות עצמה, או דכיון דשניהם מודו ד'מת' ורק מכחישות באיזה פרט קטן איך מת [בטבע או שנהרג], הרי אין זה נחשב הכחשה והוי כשניהם אומרים דאינו קיים דנאמנות [ועפ"י יתחלק איך לפרש מתני' דלפי הראשון 'הואיל ומודות שאינו קיים' ר"ל דכל אחת א"צ לעדות חבירתה דהא דשניהם מודות שמת ויכולות להנשא כל אחת עפ"י עצמה, ולפי השני ר"ל הואיל ושניהם מודות על זה שאינו קיים' לכן אינו הכחשה כלל, ודו"ק].
- ג. ונ"מ בע"א כשר שאומר מת וע"א כשר אומר נהרג דמכחישין זה את זה, האם הם נאמנין, האם אמרינן שלא יהיו נאמנין דכל אחד מוכחש מחבירו ונאמנין להכחיש דאינן כצרה דאינה נאמנת לגבי צרתה, או דמת ונהרג אינו הכחשה.
- ד. ונחלקו בזה הראשונים, דהטור (סי' י"ז) כתב בשם הרא"ש (כלל נ"א סי' ד') דעד אומר מת ועד אומר נהרג תנשא, והב"י הקשה למה כתב זה בשם הרא"ש הרי זה מתני' מפורשת כאן דאחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ינשאו.
- ה. והחלקת מחוקק והבית שמואל והגר"א כתבו להיפוך דלא רק דאינו משנה מפורשת דהתם אין הצרה נאמנת להכחיש משא"כ בעד כשר אלא אדרבה יש חולקין, דהשלט"ג חולק על הרא"ש דעד אומר מת ועד אומר נהרג הרי זו לא תנשא הואיל ומכחישים זו את זו, והשלט"ג מפרש טעמא דמתני' משום דאין צרה נאמנת להכחיש, משא"כ בעדים כשרים.
- ו. והשו"ע (סי' י"ז סעיף ט"ו) פסק כהרא"ש דעד אומר מת ועד אומר נהרג הואיל ושניהם מודו דאינו קיים הרי זו תנשא.
- א. **ביאור הנידון:** בעיקר האי ענין [לולי מתני'] יל"ע מה צריך להיות הדין כשעדים מכחישים זה את זה בכה"ג, בבית שמואל (שם) הביא דמצינו בדיני ממונות [אע"ג שא"צ דרישה וחקירה מ"מ] אם הוכחשו בחקירות עדותן בטילה, ועפ"י כתב הרמב"ם דאם עד אומר שהלוח לו חבית של יין ועד אומר של 'דבשי' כיון שהוכחשו בגוף המעשה הרי הוכחשו בחקירות דעדותן בטילה, וכן נפסק בשו"ע (ח"ו"מ סי' ל') דעדותו בטילה. ועפ"י הקשה על השו"ע באחד אומר מת ואחד אומר נהרג דמתירין אשתו, הרי הוכחשו בגוף המעשה איך מת ונימא דעדותן בטילה כמו בחו"מ. ותי' הבית שמואל בב' אופנים:
- ב. א] דמצינו דאם אחד העיד שהלוח מנה שחור ואחד אמר לבן דליכא נ"מ בפרטי הדברים אז לא נחשב שהוכחש העדות, וא"כ גם כאן דשניהם העידו שאינו חי ולא דקדקו איך מת שפיר הוי כבדיקות וגם להרמב"ם היא מותרת.
- ג. ב] ועוד ת"י דבר יסודי דבממון הרי בעינן שני עדים וע"י שהוכחשו אז יש אחד דודאי משקר ואין כאן ב' עדים, אבל בעדות אשה דרק צריך אחד, א"כ אע"ג דהוי הכחשה מ"מ הרי נשאר אחד מהם דאומר אמת, ויש להתירה על פיו.
- ד. הנה יוצא מהנ"ל ג' צדדים איך לפרש דעת ר' יהודה ור"ש דמתני': א] משום דאין צרה נאמנת להכחיש, ב] או דמיתה והריגה לא מקרי הכחשה וגם בשני עדים הדין כן, ג] דלכה"פ נשאר חד דאומר אמת, ולפ"י גם בב' עדים כשרים יועיל.
- ה. וכתב החזו"א (ח"ו"מ, ליקוטים סי' כ"ב) נ"מ נפלאה לגבי קטטה דע"א אינו נאמן, דאי מת ונהרג נחשבו כשנים [ולא איכפת לן ההכחשה] אז יהיו נאמנין בקטטה, משא"כ אי משתמשין רק באחד מהם אז לא יהיו נאמנין דהרי חד אינו נאמן בקטטה.
- ו. וכתב עוד נ"מ בשנים שבאו ואחד אומר מת ואחד אומר נהרג, ובא עד שלישי כנגדם ואמר 'לא מת', האם יכול להכחיש אלו השנים, דאי מיתה והריגה אינו הכחשה א"כ יש ב' עדים שבעלה מת ואין דבריו של אחד [שאומר לא מת] במקום שנים, אבל אי הוי הכחשה ותנשא משום החד דאומר אמת א"כ כשיש אחר שאומר לא מת הוי ע"א בהכחשה.

ב] בענין הא דס"ד דגם בלא מת מותרת כיון דתמות נפשה עם פלשתים קאמרה.

- א. הגמ' הקשו למ"ל דהצרה אסורה משום דאמרה 'לא מת' הא גם בשתקה אסורה כיון דאין צרתה נאמנת בשבילה, ותי' דאה"נ ורק סד"א דכשאמרה 'לא מת' הוי כקצת הסכמה דמת דאומרת כן לקלקל צרתה, קמ"ל דלא.
- ב. והקשו התוס' איך ס"ד להתירה כשאמרה 'לא מת' הא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא, ותי' דמירי כשאומרת אמתלא דמבואר בכתובות (דף כב.) דאשה דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא וחזרה מדבריה עם אמתלא מ"ט אמרה כן אז מצי לחזור מדיבורה, ולכן ס"ד דאם תחילה אמרה 'לא מת' ואח"כ חזרה מזה ונתן אמתלא שתהא מותרת קמ"ל דלא.

תוכן ענינים

- א. בענין צרות המכחישות אי נאמנות.
 ב. בענין צריכותא ד'לא מת' דס"ד להתיר.
 ג. בענין נאמנות צרה להחמיר לתרומה.
 ד. בענין הא דמשלם גזילה לכל אחד ואחד.

- ג. וקשה מ"ט לא מהני אמתלא, וי"מ דכוונת התוס' לומר דאמתלא מהני רק לחזור משאחד"א, אבל כאן דצריכה לחזור ולהעיד שמת אז כיון דתחילה אמרה 'לא מת' לא יועיל אמתלא שתהא יכולה להעיד שימת בעלי'. וצ"ב טעם הדבר.
- ד. א. בבית מאיר פ"י דרק להתיר עצמה מהאיסור שאסרה נאמנת, אבל דלימא מהיפוך להיפוך דתחילה אמרה לא מת ואח"כ אומרת מת ע"ז לא מצינו אמתלא.
- ה. ב. וי"א דלא מהני אמתלא אלא בשוייה אנפשיה דאין לו תוקף בדיני עדות, אבל היכי דדיבורה היה בתורת עדות ואהני אז א"א לחזור מזה כלל, וזהו הקמ"ל. ועיין שמעתתא (ש"י) שדן אי מהני אמתלא כשהיה נאמן בתורת עדות.
- ו. ג. ויש עוד פ"י דע"י שאמרה 'לא מת' הרי זה עדות דלא מת, ואם תחזור ותאמר מת לא תהא נאמנת כיון דיש כאן הכחשה לדיבורה של מת, ואע"ג דסילקה השויה אנפשה, אבל מ"מ נשאר עדות ההכחשה קיים ודו"ק.

היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה, דברי ר"ט, ר"ע אומר וכו'.

[ג] ביאור מחלוקת ר"ט ור"ע אי צרתה וחמותה אסורות בתרומה ע"י עדותה [עפ"י ספר אבן ברורה אות י"ז].

- א. מבואר במתניי מחלוקת יסודי בדין ה' נשים השונאות דאינן נאמנות להתיר צרתה וחמותה לשוק מ"מ האם ע"י דבריהם נימא דנחשוש לדבריהם ואם היו אשת כהן נימא דאסורין בתרומה דלמא אמת דיברו שמת בעלה או לא.
- ב. במל"מ (גירושין פ"יב ה"יז) הסתפק בעיקר הדבר האם היינו דאינן נאמנות כלל, או דהוי לכל הפחות ספק, ונ"מ למי שקידש אשה שהעידו עליה אחת מחמש נשים אם יאסר בקרובותיה מספק, וכן נ"מ אם זינתה אם הולד ודאי ממזר.
- ג. וכתב שדין זה תלוי בדינא דמתניי דנחלקו הרמב"ם והראב"ד להלכה בה' תרומות (פ"ט ה"ד) בנשואה לכהן שהעידו מחמש נשים שמת בעלה דהרמב"ם ס"ל דאוכלת בתרומה בחזקת דבעלה קיים [כר"ט], והראב"ד ס"ל דאסורה לינשא ואסורה לאכול בתרומה [כר"ע], וחזינן דהרמב"ם מחשיב אותה כאש"א גמורה ולכן מתירה בתרומה, ולדידיה מי שקידש אותה לא נאסר בקרובותיה ואם זינתה הולד ממזר ודאי ומותר בממזרת, ואילו הראב"ד שפוסק דאסורה בתרומה סובר דהוי ספק אש"א ומי שקידש אותה נאסר בקרובותיה, ואם זינתה הולד הוי ספק ממזר ואסור בממזרת.
- ד. ובספר שב שמעתתא (ש"י פ"ד) כתב לחלוק על המל"מ, דודאי אין קידושין תופסין בה כלל כיון דמדינא אין עד אחד נאמן בדבר שבערוה, ועיקר דמילתא שראו חז"ל להאמין ע"א אינו אלא משום עיגונא (פג). וכתבו התוס' שיש כח ביד חכמים להאמין במקום שהדבר הגון ולכן עקרו דבר מה"ת, ורש"י (שבת קמה:) כתב משום עיגונא הקילו ועקרו לקידושין מיניה, וכיון דה' נשים אין אנו חיים מפיהם תו ליכא עיגונא והדרא לדין תורה דאין דבר שבערוה פחות משנים.
- ה. והעל"ן ועוד אחרונים הביאו לתוס' הרא"ש מפורשת דבין לר"ע ובין לר"ט אם זינתה היא חייבת חנק, ועל כרחך דרק נחלקו לענין תרומה, והשמעתתא הוכיח כן ממתניי לעיל דאחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת, זו שאומרת מת תנשא והרי נימא דאסורה מספק דלמא הכחשת הצרה אמת, וע"כ דאין הכחשת צרה כלום ולא נתנו לה נאמנות כלל.
- ו. ואדרבה הקשה השמעתתא מאי ס"ל לר"ע לאוסרה בתרומה הא אינן נאמנות כלל, ות"י דכאן יש סברא מיוחדת של 'תרת' דסתרי דאין תהא צרתה מותרת להנשא וזו אוכלת בתרומה דאורייתא, וכן מבואר בתוס' ותו"י ותוס' הרא"ש דזהו טעמא דר"ע משום תרת' דסתרי [וכלשונו 'אין זה מוציאתו מידי עבירה'], אבל לשאר דינים היא בחזקת אש"א גמורה.
- ז. עוד כתב לחדש דהצרה נאמנת במיוחד לתרומה דע"א נאמן באיסורין [וכמבואר בר"ן דלגבי תרומה מקרי ע"א באיסורין] ה"ה הכא נאמנת לומר מת בעליך לענין תרומה דהוי איסורים, אבל לדבר שבערוה דאינו בפחות משנים ואז צריכין תקנ"ח בזה אינה נאמנת כלל ואין קידושין תופסין בה אפילו מספק. ור"ט ס"ל דבכה"ג דדשבי"ע אין ע"א נאמן גם לתרומה.

[ג] בענין פלוגת ר"ט ור"ע אי חייב הכתובה והגזילה לכל אחת או דמניח מעות ביניהם ומסתלק.

- א. מבואר דקידש אחת מה' נשים ואינו יודע אי זה קידש, וכל אחת אומרת 'אותי קידש' לר"ט מניח כתובה ביניהן ומסתלק והוא פטור מהשאר, ולר"ע הוא חייב לכל אחת. וכן נחלקו בגזל מאחד מחמשה. ובגמ' מבואר דכוונת מתניי כדעת ר' שמעון בן אלעזר דלא נחלקו אלא כשעשה איסור, ומיירי רישא בקידש בביאה [ואסור מדרבנן לקדש בביאה דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה] וסיפא בגזל, ולר"ע כיון דעשה איסור קנסוה רבנן.
- ב. ולפי"ז לכו"ע הוא פטור מן הדין וכאיתא בב"מ (לז). הטעם דאוקי ממונא בחזקת מריה והמוציא מחבירו עליו הראיה.
- ג. והראשונים העירו דבשלמא למ"ד דברי ושמא ברי לאו עדיף א"ש דאע"ג דכל אחת טוען ברי דשלי והוא עונה שמא, מ"מ הוא פטור דברי לאו עדיף, אבל קשה לאידך מ"ד נימא דהוא חייב מעיקר הדין. וכתבו התוס' (שם) דסוגיין ל"ש לאותו פלוגתא, דכאן שידוע שבודאי לא גזל מה' עדיף משמא, וכן להיפוך [לת"ק אליבא דר"ע] דחייב לכל אחת מן הדין גם שלא במקום איסור, היינו משום שהוא יודע בודאי שהיא חייב לאחד מהם, אבל בברי ושמא אינו יודע שהוא חייב כלל.